

KDU-ČSL a volby do Poslanecké sněmovny v roce 2021

Vlastimil Havlík a Miloš Gregor

- Analýza se zaměřuje na definici voliče KDU-ČSL a hlavní programové body strany v rámci volební koalice SPOLU.
- KDU-ČSL je voličsky jednou z vůbec nejvíce stabilních českých politických stran.
- Prezentace KDU-ČSL v předvolebním období byla úzce spjata se značkou volební koalice SPOLU.
- Lidovci se více soustředili na kontaktní kampaň, práci v regionech a přípravu door-to-door kampaně.
- Výhodou volební koalice SPOLU bylo, že až do září 2021 nebyla vnímána jako hlavní vyzývateľ vládního hnutí ANO.

Úvod

KDU-ČSL je voličsky jednou z vůbec nejvíce stabilních českých politických stran. Po pádu komunistického režimu získala parlamentní zastoupení již v prvních volbách v roce 1990 (tehdy ve volební koalici s dalšími menšími stranami). Od té doby se její volební podpora pohybovala kolem 6 – 9 % hlasů s výjimkou roku 2002, kdy ve spolupráci s liberální Uníí svobody – Demokratickou uníí vytvořila v reakci na tzv. opoziční smlouvu (podpora menšinové levicové vlády České strany sociálně demokratické ze strany konzervativní Občanské demokratické strany) Koalici, která získala 14 % hlasů. Po vnitrostranických sporech a odchodu části straníků včetně několika významných osobností, kteří založili v roce 2009 politickou stranu TOP 09, nepřekonala KDU-ČSL pětiprocentní volební klauzuli a v letech 2010 – 2013 zůstala mimo Poslaneckou sněmovnu. Zřejmě i solidní ukotvení strany na místní úrovni včetně (na české poměry) početné členské základny a stabilní voličské jádro pomohlo lidovcům v roce 2013 k návratu do sněmovních lavic, kde KDU-ČSL zůstala i po volbách 2017.

V rámci utváření vládních koalic KDU-ČSL často hrála klíčovou roli, neboť jakožto středová strana byla přijatelným koaličním partnerem pro levicové i pravicové vlády, zároveň bylo málokdy možné utvořit koherentní většinu bez její účasti. Onou výjimkou bylo například předešlé funkční období Poslanecké sněmovny (2017 – 2021), kdy KDU-ČSL byla opoziční stranou.

V čele strany byl od roku 1990 do roku 1998 ikonický Josef Lux, ke kterému se velká část strany stále upíná. Po několika relativně rychle se měnících osobnostech ve vedení strany se v roce 2010 předsedou stal Pavel Bělobrádek, který jím byl až do roku 2019. Poté stranu několik měsíců vedl Marek Výborný, kterého po rodinné tragédii v roce 2020 na pozici předsedy strany vystřídal stávající předseda Marian Jurečka. Spolu s ním se obměnilo i předsednictvo, které vedle Jurečky tvoří Šárka Jelínková na postu první místopředsedkyně a šest řadových místopředsedů sestávajících z politiků z evropské, národní i komunální úrovně.

Vedle (Čtyř-)Koalice se KDU-ČSL v minulosti pokusila utvořit předvolební koalici před sněmovními volbami v roce 2017 s hnutím Starostové a nezávislí (STAN), z té však nakonec sešlo. Samostatně kandidující KDU-ČSL získala 5,8 % hlasů a 10 mandátů. 22. listopadu 2020 uzavřela trojice stran ODS, KDU-ČSL a TOP 09 dohodu o volební koalici. Tato koalice, která se snažila od začátku profilovat jako vyzyvatel vládního ANO, dostala na přelomu roku 2020 a 2021 název SPOLU. Prezentace KDU-ČSL v předvolebním období tak byla úzce spjata právě se značkou SPOLU a jen velmi obtížně lze hodnotit kampaň nebo výsledek KDU-ČSL odděleně.

Volební kampaň 2021

Finanční náklady, viditelnost, síla hlasů uvnitř koalice i rozložení míst na kandidátních listinách byly v rámci koalice SPOLU určeny proporčně podle síly jednotlivých stran: polovinu tvořila ODS a o druhou polovinu se rovným dílem dělila KDU-ČSL a TOP 09. Podobný princip byl přijat i při ustavování celostátního volebního štábu, kde na jednotlivé klíčové oblasti přípravy kampaně delegovala každá ze stran své zástupce, čímž mělo být zajištěno, že všechny tři strany budou vyrozuměny o zásadních prvcích kampaně a zároveň budou moci ovlivňovat jejich podobu. To se ukázalo pro obě menší koaliční strany jako přínosné, neboť i přes personální poddimenzování celostátních kanceláří a marketingových oddělení byly díky dělbě pravomocí i povinností schopny ovlivňovat podobu celé kampaně. Zjednodušeně tak můžeme říci, že KDU-ČSL dokázala i s relativně malým stranickým aparátem obsáhnout a ovlivnit prvky kampaně, na které by při samostatné kandidatuře neměla finanční prostředky a nejspíš ani dostatek personálního zajištění.

Pro pozici a prezentaci KDU-ČSL v rámci koalice SPOLU byla stěžejní prvotní domluva, že v rámci kampaně budou – až na výjimky – prezentovány všechny tři strany, potažmo jejich lídři společně. Tou zásadní výjimkou byla závěrečná fáze kampaně, kdy se pozornost soustředila na Petra Fialu (ODS) jakožto lídra celé koalice a koaličního kandidáta na post ministerského předsedy. Mediální prezentace, tiskové konference, kontaktní linka kampaně při výjezdech do krajů – tam všude se prezentovali společně předsedové všech tří stran: Petr Fiala (ODS), Marian Jurečka (KDU-ČSL) a Markéta Pekarová Adamová (TOP 09). To stranám umožnilo získat větší mediální prostor, než by odpovídalo prostému sečtení síly jednotlivých stran, neboť právě jejich spolupráce byla často předmětem mediální pozornosti. Podobně tomu bylo i na sociálních sítích, kdy každá ze stran sice kladla důraz na odlišné aspekty kampaně, zároveň však prezentovala vždy i zbývající dvě koaliční strany. Podobně synergický efekt se koalice SPOLU snažila vytěžit i z grafické podoby kampaně, kdy logo SPOLU bylo doprovázeno logy všech tří stran.

V rámci kampaně koalice spolupracovala s výzkumnou agenturou Ipsos, která jí v pravidelných intervalech vypracovávala průzkumy veřejného mínění, volebních preferencí i důležitosti témat pro jednotlivé voličské skupiny. To spolu s ad hoc průzkumy při nenadálých událostech, testováním vizuální podoby kampaně a sloganů a jiných momentech vyžadujících informace o aktuálních voličských náladách dávalo nejen KDU-ČSL základ pro formulaci volební strategie i přizpůsobování taktiky kampaně dané aktuální situaci. S ohledem na finanční náročnost takovýchto měření (a zkušenost z minulých voleb) lze předpokládat, že v případě samostatné kandidatury by si KDU-ČSL takto podrobné a časté průzkumy nemohla dovolit financovat a tím pádem by volební kampaň nebyla tak efektivně a přesně cílená.

Další výhodou představovalo personální naplnění kandidátních listin, zajištění kampaně dostatečným množstvím expertů a multiplikační efekt činnosti jednotlivých poradců. Po počátečním nastavení komunikační strategie, na kterém se podílely všechny tři strany rovnoměrně, byl prostor pro soustředění se na specializované oblasti. KDU-ČSL například nemusela detailně řešit kreativní ztvárnění kampaně, neboť za to byla v rámci koalice zodpovědná ODS. Lidovci se tak mohli více soustředit na kontaktní kampaň, práci v regionech nebo přípravu door-to-door kampaně (pro celou koalici). Jako personálně vhodně složené se ukázaly i jednotlivé kandidátní listiny. TOP 09 i KDU-ČSL jsou relativně silně regionálně profilované strany, čemuž odpovídalo i jejich zastoupení na čelních pozicích v daných krajích. Díky tomu se mohl projevit právě efekt silné podpory v daném kraji, který se promítl do počtu zvolených poslanců a poslankyň.

V rámci koalice tak své sněmovní zastoupení posílily jak KDU-ČSL, tak TOP 09, to však nikoliv na úkor ODS, ale zvýšil se celkový počet získaných mandátů ve srovnání s předešlým funkčním obdobím i (hypotetickou) situací, kdy by strany kandidovaly zvlášť. Za KDU-ČSL bylo zvoleno 23 poslanců a poslankyň, což je nejvyšší počet zvolených zástupců, který strana v novodobé historii získala. Výhodnost kandidatury v koalici umocňuje skutečnost, že se preference KDU-ČSL v rámci průzkumů před volbami i po volbách v roce 2021 pohybovaly okolo 5% hranice (např. volební model agentury STEM z konce září 2021 KDU-ČSL přiřkl 5,1 % hlasů a volební model společnosti KANTAR z listopadu 2021 dokonce jen 3,5 %) – není tak vůbec jisté, že při samostatné kandidatuře by KDU-ČSL nějaké mandáty ve sněmovně získala.

V rámci volební kampaně byla akcentována jednak témata, která se v průzkumech ukázala jako důležitá pro (potenciální) voliče koalice SPOLU, tak i programové priority každé z koaličních stran. Jednalo se tak o nutný kompromis mezi programy tří stran (což pro KDU-ČSL např. znamenalo menší důraz na sociální a rodinnou politiku), ale ten – podobně jako v personální prezentaci a grafické podobě kampaně – dával dostatek prostoru pro každou ze stran. V rámci kampaně tak byl mj. kladen důraz na zemědělskou politiku, ale zejména na péči o přírodu a životní prostředí, tedy další z klíčových témat pro KDU-ČSL.

Výhodou koalice SPOLU bylo paradoxně i to, že až do září nebyla vnímána jako hlavní vyzyvatel vládního ANO (za toho byla považována koalice Pirátů a Starostů a nezávislých). Díky tomu na SPOLU nesměřovala negativní kampaň a dezinformace jako v případě konkurenční koalice a SPOLU se tak mohlo více soustředit na vlastní sebe prezentaci. Koalici SPOLU se také ve srovnání s konkurencí dařilo lépe zvládat krize a kontroverzní situace.

Jako největší slabinu lze vnímat nutnost najít společného programového průsečíku mezi třemi koaličními stranami, což mělo za následek fakt, že některá témata koalice v kampani neakcentovala (např. otázku přijetí eura, postoj k migraci, vybraným daňovým otázkám, sňatky homosexuálů apod.). Voliči, pro které toto byly důležité hodnotové body, tak mohli upřednostnit konkurenční koalici Pirátů a Starostů a nezávislých, kteří ve většině těchto otázek byli mnohem přímější. Nicméně s ohledem na hodnotové priority voličů jednotlivých stran můžeme soudit, že tento hendikep více poznamenal TOP 09 než KDU-ČSL, jejíž voliči v daných oblastech buď nevidí prioritu, nebo zastávají odlišný postoj a upozadění těchto témat tak pro ně mohlo být paradoxně žádoucí.

Volební podpora a voliči

Voličská podpora KDU – ČSL se vyznačuje existencí sice relativně malého, ale velmi stabilního voličského jádra spojeného s blízkostí strany k římskému katolicismu. Typickým voličem lidovců jsou věřící, spíše s tradicionalistickými či konzervativními a ekonomickými pravostředovými politickými postoji.

Jak bylo uvedeno již výše, dlouhotrvající vláda s dominantní pozicí populistického ANO a také voličské preference lidovců pohybuje se kolem hranice nutné pro vstup do Poslanecké sněmovny vedly ke vzniku pravicově konzervativní předvolební koalice SPOLU. Existence trojkoalice do jisté míry komplikuje separátní analýzu voličské základy KDU-ČSL ve sněmovních volbách v roce 2021. Data z výzkumu veřejného mínění „Aktuální politické postoje v České republice – 2. vlna“, jejichž sběr zajistila krátce po volbách agentura STEM/MARK na reprezentativním vzorku více než dvou tisíc respondentů, nicméně nabízejí dva různé pohledy na volební podporu KDU-ČSL. První z nich je analýza podpory volební koalice SPOLU (v dotazníku byla položena otázka, koho respondenti v právě proběhnuvších volbách volili s možností výběru kandidujících subjektů). Druhou možností je analyzovat tzv. pravděpodobnost volby, kde byli respondenti požádáni o odpověď na to, jak pravděpodobné je, že by volili jednotlivé politické strany. Zde tedy nefigurovaly koalice, ale jednotlivé politické strany včetně KDU-ČSL, které měli respondenti ohodnotit na škále 1-10 (1 = není to vůbec pravděpodobné, že by tuto stranu volili, 10 = je to velmi pravděpodobné, že by tuto stranu volili). Pro naši analýzu jsme vybrali skupinu voličů, kteří uvedli odpovědi 9 nebo 10. Podíl těchto odpovědí odpovídá přibližně napříč politickými stranami jejich volebnímu zisku ve sněmovních volbách a lze je s jistou mírou zjednodušení považovat za velmi pravděpodobné voliče KDU-ČSL. Srovnání voličů SPOLU a voličů KDU-ČSL navíc ukáže na specifický profil podporovatele KDU-ČSL oproti zbytku volební koalice. Z hlediska charakteristik respondentů jsme se zaměřili na základní sociodemografické charakteristiky (pohlaví, věk, vzdělání, výše příjmu) a politické postoje (sebezařazení na obecné škále pravice – levice, specifické otázky týkající se postojů k ekonomice a tzv. sociokulturním tématům, jako je migrace a postoje k demokracii), které dlouhodobě strukturují voličské chování v České republice.

Zatímco z hlediska pohlaví nebyly ve volbě SPOLU rozdíly mezi muži a ženami, konzervativní koalice byla ve srovnání s ostatními kandidujícími subjekty výrazně více podporována nejmladšími voliči do 25 let, naopak její podpora byla výrazně nižší mezi skupinami starších voličů nad 55 a zejména nad 65 let. Volba mladých nicméně směřovala primárně k TOP 09, podpora KDU-ČSL nevybočovala v jednotlivých věkových kategoriích z průměru. Koalici SPOLU výrazně nadprůměrně volili lidé s vysokoškolským vzděláním (platí i pro podporovatele KDU-ČSL), ale také se základním vzděláním (nicméně v tomto případě se jedná především o nejmladší voliče se zatím nedokončeným středoškolským vzděláním). Z hlediska příjmu domácnosti byla SPOLU atraktivní zejména pro vysokopříjmové domácnosti (50.000 Kč, tj. přibližně 2.000 EUR). Nicméně respondenti z domácností s nadprůměrným příjmem podporovali zejména ODS a TOP 09, podpora KDU-ČSL je rozprostřena napříč deklarovanou výší příjmu domácností.

Voliči SPOLU se deklarovali v převážné většině jako pravicoví (více než dvě třetiny z nich se nacházeli na škále 0-10 v rozmezí 7-10). Poměrně zajímavé, a to i z hlediska strategie SPOLU nebo pravicových stran v Česku, je slabá podpora v politickém středu, což ovšem bylo dáno existencí silné středové volební koalice Pirátů a Starostů a nezávislých a také ideově široce rozkročeného ANO. Středové voliče se

nicméně podařilo oslovit KDU-ČSL, která tak doplnila výrazně více pravicový profil voličů TOP 09 a ODS. Voličsky středová a v některých aspektech dokonce levostředová pozice KDU-ČSL oproti výrazně pravicověji orientovaným voličům TOP 09, ale především ODS je patrná v ekonomických otázkách, a to jak v otázkách zasahování státu do ekonomiky, tak v oblasti progresivního zdanění a rozsahu sociální politiky. Naopak mírně pravicovější nebo tradicionalističtější jsou voliči KDU-ČSL oproti zbytku voličů SPOLU (zejména oproti voličům TOP 09) v sociokulturních otázkách, jako jsou práva LGBT komunity. I z hlediska budoucí agendy vlády se jeví zajímavý důraz voličů KDU-ČSL na ochranu životního prostředí v protikladu k preferenci ekonomického rozvoje. V tomto kontextu mají lidovečtí voliči výrazně blíže k voličům Pirátů nebo Starostů a nezávislých než k voličům ODS. Podobně více otevření jsou lidovečtí voliči ve srovnání s voliči ODS v otázkách imigrace, v oblasti obecně podpory evropské integrace byli voliči KDU-ČSL podobně jako voliči ostatních stran koalice SPOLU naladěni výrazně pozitivně. Voliči SPOLU jsou nejvýraznějšími zastánci demokracie, přičemž podpora demokracii je mezi podporovateli jednotlivých stran volební koalice na podobně vysoké úrovni (cca 85 % z nich vyjadřuje bezvýhradnou podporu demokracii). Podobně voliči SPOLU ve srovnání s voliči ANO a krajně pravicové SPD vykazovali nižší souhlas s populistickými postoji, i když je zajímavý rozdíl mezi KDU-ČSL na jedné straně a ODS a TOP 09 na straně druhé z hlediska dimenze people-centrism a suverenity lidu. Voliči KDU-ČSL jsou více než voliči ODS a TOP 09 people-centričtí a ve srovnání s TOP 09 také trochu více skeptičtí vůči politickým elitám. Není příliš překvapující, že pro voliče všech tří stran byla společná velmi nízká sympatie (spíše silná antipatie) vůči ANO, SPD, ale zejména komunistům z KSČM, což neplatí tolik o vztahu k sociálním demokratům z ČSSD, kdy výrazně kritičtější postoj než voliči KDU-ČSL a TOP 09 měli voliči ODS.

Souhrnně řečeno, voličská základna KDU-ČSL se příliš nelišila od předchozích voleb. Voliči lidovců jsou spíše více vzdělaní, ekonomicky spíše středoví nebo v některých otázkách dokonce mírně levostředoví, jsou jednoznačně prodemokratičtí a proevropští a relativně pozitivně naladěni vůči imigraci. Tím zajímavým momentem voleb byl vznik volební koalice po boku ODS a TOP 09. Z hlediska profilu voličů byla koalice postavena na velmi silných společných základech – podpora demokracii a také Evropské unii a členství České republiky v ní, převažující pravostředová politická orientace spojená se solidním ekonomickým postavením. Silným společným momentem byl negativní postoj vůči ANO a také KSČM. Na druhou stranu, KDU-ČSL je voličsky odlišná v sociální dimenzi a s ní spojenými politickými postoji: voliči lidovců jsou obecně výrazně méně pravicově orientovaní, vyjadřují větší pochopení pro sociální roli státu a obecněji silnější roli státu v ekonomice a rovněž (zejména ve srovnání s voliči ODS) jsou pozitivněji naladěni vůči imigraci a rovněž silněji orientovaní na ochranu životního prostředí v kontrastu materialismem, resp. ekonomickým růstem.

Závěr

Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2021 jsou z hlediska historického, ale dost možná i z hlediska budoucnosti KDU-ČSL přelomovými. Pozvolný pokles preferencí strany, podoba volebního systému a také motivace vymezit se proti populistickému ANO vedla KDU-ČSL ke vstupu do volební koalice SPOLU po boku TOP 09 a ODS. I když mají lidovci zkušenosti s volebními koalicemi (především z období tzv. opoziční smlouvy, kdy spolupracovali s dalšími menšími pravostředovými stranami ve snaze vytvořit alternativu vládnoucím sociálním demokratům tehdy podporovanými občanskými demokraty), volby 2021 se jeví v tomto ohledu jako výjimečné. Oproti této koalici, ale také oproti nakonec neúspěšné snaze o volební spolupráci se Starosty a nezávislími před volbami 2017, se jeví koalice SPOLU jako o poznání méně pragmatický a naopak ideologicky logický krok vedoucí ke spolupráci stran, které k sobě mají v řadě ohledů blízko. Zároveň volební koalice po boku TOP 09 je krokem, který směřuje ke „zhojení“ hlubokých ran způsobených personálními spory mezi tehdejšími představiteli obou stran. Pochopitelně i nadále jsou mezi stranami SPOLU v řadě oblastí důležité programové rozdíly, ale kontinuální jednání nových vedení všech tří pravostředových stran umožnila (alespoň prozatím) tyto rozdíly překlenout. Bylo to do velké míry dáno i podobou stranického systému a silnou pozicí populistického ANO. Vznik koalice nakonec umožnil SPOLU se prezentovat jako hlavní alternativa vůči stávající vládě, resp. i vůči krajně pravicové SPD a komunistům.

Potlačení tradičních značek stran a rebranding v méně ideologickou a zdánlivě novou a především hlavní alternativu vůči vládě vedené Andrejem Babišem a Babišovu politickému stylu byly hlavním prvkem volební kampaně SPOLU. Koalici se podařilo volební kampaň posunout směrem k binární volbě mezi „populismem a extremismem“ a antipopulistickou (slovy SPOLU „demokratickou“) alternativou spojenou s věcnou a „slušnou“ politikou. Důležitou součástí kampaně byl i důraz na symbolické zahraničně politické směřování využívající dlouhodobě přítomný diskurz o náležitosti České republiky k „Západu“ (vs. více či méně přítomné proruské nebo pročínské tendence v opačném táboře čítajícím i prezidenta Miloše Zemana). Určitou „obětí“ byl oproti předchozím letům výrazně menší důraz na policy issues, zřejmě dán i existencí rozdílných postojů jednotlivých stran SPOLU v některých tématech (migrace, postoj k euru, některé otázky daňové politiky). Na druhou stranu povolební vznik koaliční smlouvy a programového prohlášení vlády ukazuje na vysokou míru shody v řadě tematických oblastí.

Antipopulistický, případně antibabišovský étos je velkým svorníkem voličské základy SPOLU. Její jádro má i řadu dalších společných jmenovatelů (spíše vzdělaní, bohatší, hodně pravicoví a proevropští voliči), nicméně vysoký volební zisk SPOLU šel ruku v ruce s poklesem volební podpory koalice Pirátů a Starostů a nezávislých, přičemž přesun preferencí byl do značné míry dán i uvěřitelností hlavní alternativy vůči Babišovu vládnutí. Výsledkem je ideologicky o něco „rozkročenější“ elektorát sevřený odporem vůči bývalé vládě. Tato heterogenita bude zřejmě jednou z budoucích výzev stran SPOLU, zejména pokud se rozhodnou pokračovat v prozatím úspěšné spolupráci.

Autoři

Vlastimil Havlík působí na Katedře politologie a Mezinárodním politologickém ústavu Fakulty sociálních studií Masarykovy university. V letech 2017-2018 působil jako Fulbright-Masaryk Visiting Scholar na Northwestern University ve Spojených státech. Odborně se zaměřuje na politiku ve střední a východní Evropě, populismus a politické strany. Je šéfredaktorem českého Politologického časopisu a předsedou České společnosti pro politické vědy.

Více o autorovi na www.muni.cz/en/people/44345-vlastimil-havlik.

Miloš Gregor působí na Katedře politologie a Mezinárodním politologickém ústavu Fakulty sociálních studií Masarykovy university. Zaměřuje se na politický marketing, branding v politice a na propagandu. Teritoriálně se věnuje zejména USA a České republice. Je autorem několika knih o politické komunikaci, dezinformacích a propagandě.

Více o autorovi na www.muni.cz/en/people/218864-milos-gregor.

Konrad-Adenauer-Stiftung - Kancelář nadace v České republice

Kontaktní osoba

Marcel Ladka

Projektový manažer a vědecký pracovník

+420 222 320-190

marcel.ladka@kas.de

Vydal: Konrad-Adenauer-Stiftung - Kancelář nadace v České republice

Design a sazba: yellow too, Pasiék Horntrich GbR

Vytvořeno s finanční podporou Spolkové republiky Německo.

Text tohoto díla je licencován podle podmínek licence „Creative Commons Uvedte původ-Zachovejte licenci 4.0 Mezinárodní“, CC BY-SA 4.0 (dostupné na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.cs>)

Využití fotografie na úvodní straně © ODS